

Magyar-román Szemle.

III. évfolyam.

Kolozsvár, 1897. szeptember.

7. füzet

ROMÁN CSALÁD-, KERESZTNEVEK ALSÓFEHÉRMEGYÉBEN.

A román családnevek kétszögkivül a keresztnvekből származnak. Alakulása korszakában csak keresztnveket ismert a nép. A családnevek alig néhány század óta lehetnek divatban a románok között. A román nép elfogadta a bibli-kus, a görög, a szláv névtárt, s különösen a görög naptárt, s az abban foglalt keresztnvekkel ólt. A román névtár tehát egészen keresztény. Pogány nyomokra benne nem akadunk, a római nevek abból hiányoznak. A kereszténység felvétele előtt lehettek ilyenek forgalomban, de ma már nincsenek. A legújabb időben jött divatba a Romul, Renul, Tulliu, Juliu, Sabina, Valéria-féle elkeresztelés, a minek a nép hagyományyaiban, a nép történeti multjában semmi alapja nincs. A román keresztnvek: Adam, Avram, Aron, Jacob, Anton Pavel, Petru, Juon, Dumitru, Todor, Gheorghe, Parten, Andreiu, Josip stb.; Dochia, Maria, Paraschiva, Ana, Gafta stb.

A román nép nagyon sokáig csak keresztnveket használt. Ezt abból a körülményből következtethetjük, hogy a román családnevekben semmi ősiség, semmi ódonság nincs; mindeniken megérzik az újabb kelet. A családnév a keresztnóvból származott. Ez volt az első kiválás. A románság szívesen ma sem használja a vezetékneveket; akárhány ember van, a ki nem ismeri a saját vezetéknevét.

Legközönségesebben használja a nép az efféle elnevezéseket:

Juon al lui Pavöl, (János a Pável-ó), Gafta a lui Chifor, vagy Gafta lui Chifor. Ezt a módot használta a nép mindig; ez tehát egészen népies formula; meg van nevezve benne az apa és a fiu, vagy a leány és az apa; ha özvegy asszony

gyermekéről volt szó, akkor többnyire az asszony neve lett megnevezve. Lett tehát Veronica Gaftei, Gligoraş al Marii stb.

Ez esetben az apa keresztnéve lett a fiu családneve. Mondták tehát: Juon Pável. A románoknál a keresztnév megelőzi a családnevet, úgy, a mint ezt minden latin származásu nyelvben tapasztaljuk.

Természetes, az efféle családnév nem volt állandó; az utód ismét az apja keresztnévét kapta vezetéknevül, mi tekintetben nagy állandóság a családnevekben nem honosulhatott meg. Állandóságot csak a nemes, a bojár családoknál tapasztalunk, a melyeknek ingatlan birtokaik, falvaik voltak. A falvak nevei már a családfők, az alapítók, a tulajdonosok neveit viselték. A család neve tehát a falu nevében meg volt örökítve. Az utódokat is ezen a néven különböztették meg a többi családoktól.

A románság nem ismeri a „család“ (familia) szót. A most divatozó „familia“ újabb keletű, a nép bár ma ritkán használja, a régiségben nem fordul elő. Ugy a Voronecki codexből, mint a Psaltirea Scheianából, a két legrégebb román nyelvemlékből, hiányzik e szó. A nép leginkább ezekkel helyettesítette: neam (nem), rudă, rudenie, (család, rokonság) *sămânță* (mag). De rudă mare împărătească, boierească, (nagy, császári, bojári familiából való). — Ezeket használja a nép ma is. Leggyakoribb különben ez a megkülönböztetés: din neamul Movileştilor, Găvrileştilor stb., (a Movilák, a Gavrilok neméből, familiájából való).

Mint említém, a falukat a kereszt-, vagy családnevek többsével jelölték meg: *Bogdăneşti*, *Dumitreşti* stb., a miben az van kifejezve, hogy a falut a Bogdán-család, a Bogdán-családhoz tartozók, utódok (vagy annak jobbágysai) lakják, vagy, birják.

A közszükség azonban helyes moderbe szoritotta a vezeték- és családnév-képzést a románoknál. A népies „al lui“ elhagyásával, — esc, — an eredet-képzőkkel alkottak családneveket; a családtag ezzel külön kivette a részét a gyűjtőnévből. *Bogdăneşti* alatt az összes Bogdán-családot, az egész falut érti az ember; *Bogdănescu* szó alatt csak egy embert

érthetünk; így tovább: *Mihaileni* — *Mihailean*, *Jonescu*, *Gri-gorescu*, *Dumitrescu*, *Moldovan*, *Bucureştean* stb., a mi azt jelenti: Bogdán fia, Juon fia, Gligor fia, vagy Bukurestből való, Moldovai stb.

A keresztnev néhol megmaradt teljes épségében; Adam, *Joniţa*, Bogdan, Pavel; lett Joan, Pavel, Petru, Adam, Todor, *Joniţa* stb.

Sok a nőnemű articulussal ellátott családnév, mint: *Floruţa*, *Floriuca*, *Fica*, *Joldea*, *Niţa* stb. Ezek kezdetben bizonyára csak nőkre vonatkoztak; mondták: Gafta *Floruţa*; nemre nézve a kereszt- és a vezetékneveket egyeztették, a mi később elmaradt; az anya keresztneve után támadt ez esetben a vezetéknev; mindig megmaradt a maga valóságában az egyes számban előforduló község, havas-, köznév, a mi vezetéknevének volt átvéve, p. o. Joan *Dumbrava*, Gligor *Ciupërca* stb.

A családnévet a románoknál igen gyakran valamely testi fogyatkozás szülte. A román ember igen hamar megkereszteli társait; a néphumor, gúny ebben a tekintetben kifogyhatlan. A magyarországi örmény családnemeknek legnagyobb része ennek a gúnynak az eredménye. Ha valaki sánta, vak, kopacz, arról van elnevezve. Juon *Ştiopul* (a sánta), *Dumitru Orbul*, (a vak); a jelző mint vezetéknev átment az utódokra is.

Ha valaki más nemzetiségű, ha román is, de valamely idegen nyelven is beszél, vagy valamely idegen nép között fordult meg, arról nevezik el: *Niamţul*, *Turcul*, *Ungurul*, *Serbul*, *Románul*, *Tăutul*, *Armeanul*, *Raţul* stb. Ezek szintén mind családnemek mentek át aztán utódról utódra.

Foglalkozása után igen sok román ember nyeri a család nevet: *Suciul* (szücs), *Căvaciul* (kovács), *Păcurariul* (pakulár), *Cătana* (katona).

A románság között sok az idegen név. A mely néppel a románság érintkezésbe jött, abból feltétlenül hódított. A meghódítottak átvitték a románság közé idegen neveiket is. Így számos magyar, görög, bolgár, szerb, sőt német nevekkal is találkozunk.

Sok családnév egyes völgyek, folyók mente után támadt: Mureşan, Krişan, Valean, Şomeşan stb.

A családnévek eredeti alakja artikulálva fordul elő. A nép így mondotta: Joan Ştiop-ul (János, a sánta). Todor Suci-ul (Tódor, a szücs), Toma Păcurari-ul (Toma, a juhpásztor). Idővel a vég —l elkopott, valamint hogy a nép nyelvében az —ul artikulius is ma leginkább *u* alakban fordul elő. Nem mondja a nép plopul, omul, (a jegenye, az ember), hanem ppopu, omu. A családnéveknek a vég —l elkopása után ez az alakja maradt meg: Ştiopu, Suci, Păcurari, Călugăru; ma már ez a vég *u* ugyan irva van s a neveknél előfordul, de szintén elkopott, nem hangzik többé; ma már irhatnók egyszerűen úgy, amint hangzik: Moldovan, (nem Moldovanul, sem Moldovanu), Coroian (nem Coroianul, vagy Coroianu), Ştiop, (nem Ştiopul, sem Şticpu) és így tovább.

A keresztnéveket illetőleg a havasi és a lapályi románság között nincs különbség. *Bucumban* például a következő férfineveket jegyeztem fel: Simeon, Gheorge, Juon, Moise, Dumitru. Alosandru, Petru, Ilariu, Niculae, Josif, Amos, Constantin, Todor, Gavrilla, Aron, Ştefan, Lazar, Jacob, Mateiu Vasilie, Macarie, Ignat, Şandru, Gligor, Florca, Irimie, Macaveiu, Melente, Leonte.

Nőnevek: Maria, Ana, Paraschiva, Sofia, Elena, Teresia, Veronica, Susana, Eva. Legkedveltebb keresztnév a *Maria*.

A havasi családnévek közül az iskolai összeírások alapján a következőket igatom ide: ¹

A

Achim, Adamovici, Albini, Alba, Anea, Ancăşu, Andreica, Andru, Avramuţ, Anghel, Aramă, Arieşan, Aşunel, Adrian, Almăşan, Ardeu, Ana, Andereo, Ardelean, Armeanu, Avram, Antone, *Aştăluş* (Asztalos).

B

Bar, Ban, (Bán), Băbuţ, Bacaian, Bandolea, Bădou, Bîdiga Başa, (Başa), Băreşan, Băieş, Bălos, Baint, Bembca, Boneaş, Bonea, Bencă, Buţuţoiu, *Barna*, (Barna), Bodin, Bî-

¹ V. ö. *Frânc Theofil*: *Romanii din munţii apuseni*, 116—120 l.

barț (Bibarez), Bondrea, Boticii, Bogdan, Boloș, Bordea, Bariș, Bălu, Blăgean, Boldura, Bunoă, Borza, Balșa, Buciumau, Bocsă, Busa, *Buda*, (Buda), Berariu, Bisotea, *Butca*, (Butyka), Brana, Bobariu, Bratila, Blag, *Bala*, (Balla), Baie, Birlog, *Belei* (Belei), Bendea, Borlaș, Borindeiu, Borșa, Boian, Boca, Bordeu, Boncuș, Burdut, Borțota, *Balta* (Balta), *Borla*, (Barla), Bibolor, Bradea, Birlut, Brata, Birzog, *Bica*, (Bika), Bone, Brătean, Bruza, Buzan, Bucea, Bulcandră, Bumboc, Bustan, Brascovița, Butulanc, Boca, Biba, Burian, But, Buta, *Bogar* (Bogár), Birău (Biró), Bulca, Butu, Bistraje, Bolonduș, *Botâr* (Botár), Boglea, Bistorean.

C

Cada, Cainap, Căletean, Căndea, Campean, Candrea, Captui, Căra, Cărgea, Cenușa, Chirtop, Cidra, Cimoca, Cimon, Chirilă, Cioien, Cioftica, Ciorbea, (Csorba), Cioara, Ciura, Ciorga, Ciubean, Ciulea, Clamba, Clean, Codulb, Coia, Cojoc, Colan, Colda, Condeiu, Codrut, *Condor* (Kondor), Cora Corb, Cordea, Coroiu, Coreoș, Corcheș, Coțan, Cotișel, Corpade, Cotroza, *Cizmaș* (Csizmás), Cramba, Crișan, Crisnic, Creneșă, Creț, Crainice, Cruciță, Culda, Cuptoriu, Curșeu, Călămariu, Căzan, *Copos* (Kopasz), Corinda, *Cioka* (Csóka), Costau, Costinaș, Costin, Costea, Costeriu, Costonie, Crepeea, Cotofenciu, Cerbu, Circo, Catalina, Cătana, Colța, Cir, Cor, Coc, Cean, Creața, Cleș, Cristea, Chișbach, Ceteraș, *Cichi*, (Csiki), Coteș, Cladiu, Crația, *Cioma*, (Csoma).

D

Dava, Dâholea, *Danciu*, (Dancs), Dehclean, Deonca, Dămean, Dida, Dina, Dig, Devian, Ditrea, Dobarea, Dobra, Domșa, Donea, Dogariu, Drăgan, Draia, Dragea, Drăguș, Duba, Dule, Duma, Donent, Dumitraș, Dup, Dura, *Doica* (Daika), Dușa, Dușan, Dionea, Draia, Drumar, Dărămuș, Dirina Dud, Doda Duca, *Duna* (Duna), Dălo, Dragoș, Dălumărean, Dubaș, Dărăbanț, Dubar, Dot, Dăbureău, Drăgoiu, *Dudaș* (Dudás), Dirle, Dandea, *David* (Dávid).

E

Epure, Eftimie, Evuțan, *Ebergeni* (Ebergényi).

F

Faur, Fanu, Fânate, *Fărău* (Forró), Filimon, *Fărcaș* (Farkas), Fister, Feier, Flora, Florea, Florescu, Floruța, Florinea, Floriçi, Florint, Flămând, Flocea, Floca, Fara, Fer, Fiți, *Fodor* (Fodor), Fodorean, Fenisier, Fonogea, Fornade, Fosztoc, Furduiu, Furfurează, Felea, Fugata, Fisteu, Furtuna, Fica.

G

Gaia, Găldău, Ganeș, Gandrea, *Ghiogiu* (Gyógy), Gangea, Gan, *Gara* (Gara), Gheberta, Gherman, German, Ghib, Ghita, Gliga, Gligan, Giurgiu, *Giurca* (Gyurka), *Ghiurca* (Gyurka), *Ghiulai* (Gyulai), Ghiura, Ghiuca, *Goia* (Gólya), Gordiță, Goșa, Galea, Golea, Golcea, Gorcea, Grădina, *Grof* (Gróf), Glava, Grava, Guga, Gligor, Gurban, Guran, Gheorză, Ghilea, Golda, *Gabor* (Gábor), Goron, *Gomboș* (Gombos), Golguț, *Ghircău* (Györke), Ghionca.

H

Hădărugă, Habuc, Hălălaie, Halca, Hananic, Haneș, Han, Hărhulea, Harinton, Hărzoba, Hebian, Hentea, Herdea, Holhorea, Holobuț, Horgea, Hohoiu, Hosp, Hudrea, Hora, Hudrici, Huzea, Hocman, Heteu, Herțea, Huț, Hueț, Hărduț, *Hărăguș* (Haragos), Haida, Hărău, Halgaș, Hont, Hang, Hrista, Hada.

I

Ianc, *Iagër* (Jager), Iancu, Igna, Ionete, Ionele, *Iambor* (Jámbor), Ionici, Ighian, It, Ivan, Iuc, Iovan, Ionel, Iga, Iandries, *Iieș* (Illyés), Impărat, Iuonuț, Ispas, Ilie, Irimie.

J

Jeflea, Jiuga, Joldea, *Joldes* (Zsoldos), Juncan, *Jula* (Gyula), Juglea, Jurgiu, Jandrea, *Jega* (Zsiga), Josim, Jina, Jinariu.

L

Lasc, *Lazar* (Lazár), Lazea, Leah, Leterna, Lobonca, Loboda, Luha, Lăzăn, Luncoian, Lup, Lupen, Lupșa, Lupaș, Lucescu, Loliș, *Lăslău* (László), Lesing, Lean, Loșnița, Liciu.

M

Macta, Manoa, Miclea, Miclean, Marza, Mieluța, Marianescu, *Miksa* (Miksa), *Macra* (Makrai), Macrea, Madru, Mogoș, Mălăgean, Manciu, Maniu, *Mara* (Mara), Mărgăian, Marian, Mareș, Mariș, Mărișan, *Mera* (Méra), Micaș, Mir, Mihet, Mât, Mihou, Mirza, Mircea, Mitrosc, Mlădin, Moț, Moleuț, Moș, Matora, Moguț, Morcan, Mucea, Mușa, Murg, Moruț, Miclea, *Mateaș* (Mátyás), Muză, Murză, Murzaca, Moisin, *Măndulă* (Mandula), Mărina, Magda, Medrea, Man, Magdalena, Maglon, Morariu, Mostiu, Macavoiu, Mamaligă, Momeu, Moldovan, Meca.

N

Neag, Neagă, Nologa, Nistora, Nisztea, Nicola, Nicora, Nicula, Nita, Negri, Nița, Nuc, Nacu. Naciu, Nau, Năpun, Narița, Neamț, Negrița, Negra, Netu, Novăcean.

O

Oida, Orda, Ona, Orga, Onelca, Ordean, Onca, Oltean, Oneț, Oniciu, Olăr, Opișa, Opișan, Onuț, Ooiț, Oncu, Omăta, Obedău, Ormindean.

P

Păsculeț, Paul, Păsculie, Petri, Petric, Petraș, Petrescu, Petrin, Petriuca, Pețrean, Petrucean, Petruiu, Petruț, Petruța, Peiian, Pasca, Pasci, Păscău, Pesciciu, Pleșan, Pantea, Pârva, Perja, Pripon, Poenar, Păcurar, Petrosul, Ponoran, Petca, Peto, Pațiția, Pația, Palade, Palca, Pantea, Panța, Paven, Părgia, Petruse, Pie, Pinteia, Pitie, Pitulca, Polhac, Poca, Pociu, Plic, Pom, Poenar, Potinteu, Potintean, Potolog, Potracu, Presacan, Prăgia, Puiu, Purda, Puren, Prada, Pivoda, Popa, Pădurean, Pratiă, Ploșcariu, Popescu, Potriugenar, Plăcinta, Piper, Pruner, Pintecan.

R

Rac, Radu, Răian, Rancea, Raiu, Răutuț, *Rigău* (Rigó), Roș, Rogoz, Român, Roncea, Rus, Rușdea, Raț, Rimbaș, Re-

sigă, Rafila, Riscuța, Roșca, Ruda, Rădeș, Runcu, Repede, Răntea, Riza, Rancea, Rios, Rebulea, Rîsteu.

S

Safta, Spător, Slugan, Stancă, Serdea, Stanc, Stana, Stanilă, Stanic, Străuț, *Suciu* (Szöcs), Stenga, Sămedrea, Siega, Sirca, Sireuța, Sim, Simulescu, Sirba, Suba, Simon, Sîmziana, *Șipoș* (Sipos), Scurtea, Sminia, Samfirisca, Slevas, Șipot, Șipotar, Sbăncea, Serob, Scoica, Selage, Seruna, Sevus, Șenila, Sali, Sferico, Șicoe, Simionaș, Șoit, Șolec, Stanc, Șușa, Sula, Silea, Sturz, Sturza, Șerban, Sivoiu, Sitar, Sularea, Șirobose.

T

Tăntar, Țandreu, *Tătar* (Tatár), Tescar, Tona, Telăgean, Teleguț, Teoc, Țeran, Țerfea, Thiuc, Țirău, Țirica, Țir, Todea Tojnuș, Toaca, Tomină, Toda, Tomuțu, Todora, Tonțea, Trâncea, Trifa, Tuhuț, Tulea, Tufariu, Turca, Turlea, *Turus* (Turos), Tutulea, Têmpea, Tomsa, Tonța, Tripon, Tana, Talaciu, Tăbac, Tisu, Tirțer, *Tisău* (Tisza), Turciu, Tiupaș, Tiu, Toma, Taislav, Todescu, Tuhuț, Todoruț, Tod, Țeraș.

U

Uibar, Useaș, Ubița, Ursu, Udrea, Ursebaș, Ursebea, Ut.

V

Vâlc, Vâlcea, Vuciu, Vărlan, Vasilie, Vârvara, Văteca, Văsar, Vlad, Vlezan, *Vila*, (Villa), *Vințeler* (Vinczellér), Viluca, Vitca, Vărva, Vomvea, Vulturar, Vupureț, Valemărcan, Vișa, Vudea, Vêrzar, Vasui, Vădan, Văjdea, *Vaș* (Vas), Veșa, Voj, Vințan, Visan.

Z

Zabra, Zac, Zgaiba, Zăhut, Zosa, Zdrineu, Zăgrici, Zărieșan, Zeriu, Zăhan, Zăhuț, Zahei.

Ide igtatok Abrudbányáról néhány magyar s német családnévet: a tulajdonosok ma már nyelvre s vallásra a románsághoz tartoznak:

Balázs, Balta, Bányai, Daczó, Dávid, Gyöngyös, Hockman, Ház, Jakab, Kobori, Kozák, Kulai, Knobloch, Kendi, Kovács, Miski, Márczius, Muszka, Méhesi, Mészáros, Papp, Roth, Szakács, Tobias, Vas.

A havasban az említetteken kívül, még a következő magyar családnevek vannak forgalomban :

Aranyosi, Radák, Enyedi, Beresényi, Mikes, Hentes, Boncza, Péterlaki, Bogáti, Kis, Okos, Sánta stb.

A havasi román családnevek között ezek szerint vannak magyar, német és szláv származásuak ; első tekintetre azonban szembeötlik a romános családnevek tulnyomósága és eredetisége.

A havasalji községekben a családnevek ezen eredetisége nem marad hátrább. A havasi családnevek legnagyobb részét megkapjuk itt is, a mi arra mutat, hogy a román telepesek egy eredetűek ; hogy a családok vegyültek, költöztek ; van azonban a havasalji községekben számos új eredeti román név és néhány magyar is.

Igy Fenes községéből ide íglatjuk a következőket : Ulița, Todorici, Todorese, Jiredea, Adadam, Olalău, Brehuța, Gruia, Gordeș, Galbin, Reu, Romoșan, Cula, Bălșan, Caciobea, Mititel, Cocăză, stb., — magyar nevek : *Laslău* (László), *Roja* (Rózsa), *Zeic* (Zeik) ; a szemben levő Galaczon : *Ujvári*.

A román keresztnevek az egész megye területén, úgy a havasban, mint a lapályon, ugyanazok ; a nép itt is ugyanazokat használja. De úgy a havasban, mint a lapályon a közlakosságnál az új divat is mutatkozik ; az új keletű keresztnevek napról-napra nagyobb és nagyobb hódításokat tesznek. Az iskolák, a néptanítók az új divatnak egy apostolai. A régi óhangzású keresztneveket ma-holnap kiszorítják a jövevények. A legutolsó havasi faluban is találkozzunk már Traján, Brutus, Aurélián, Valér, Cornel ; Aurelia, Valeria, Veturia, Lucretia stb., keresztnevekkel. Különös szerintem, hogy az ily valóságos istenfélő nép az egyes szentekre emlékeztető keresztneveket oly könnyen dobja el magától és a keresztiséggel, egyházi uton felvesz egy csomó pogány nevet. Kabátos embernek, nem katrinezás nőnek, ma már derogál a Gligor, Mașteiu, Chifor, Gafta, Todosia stb., név ; olveti ezáltal ma-

gától régi hagyományait, multját, eredetiségét s hódol a semmit mondó új divatnak, lesz Grachus, Veturia, Cesar stb. Pedig semmi lélekemelő nincs benne, ha Tráján a kulimász-csináló cigányok között napszámoskodik, s Veturia az uraságok konyháiban hányódik. A román papságnak kötelessége volna, a nép hagyományait nagyobb tiszteletben tartani.

A Marosvölgy néhány községéből a román családnöveket felsorolom összehasonlítás kedvéért :

Fel-Enyed : Spanyol, Csörtöya, Mészáros, Mán, Bosztinár, Sütő, Gróza, Pápa, Nyisztor, Márian, Tufezan, Krisán, Szerb, Hajdu, Varga, Mitrea, Onya, Dán, Kosztea, Hetya, Simándi, Iana, Román, Anesa, Borsim, Serban, Béla, Csora, Kucserezán, Opris, Plesor, Bárb, Mokán, Szebedus, Muntyán, Pavol, Rusz, Makaveiu, Tyiorán, Szima, Sztán, Dokicza, Bancs, Pank, Gim-buczán, Kozma, Hosszu, Bretoi, Dandos, Paszkucz, Berkes, Silinka, Nemes, Szintyion, Kardos, Vlasz, Mayer.

Tövis : Flessner, Kimpián, Márk, Krisán, Mán, Szirb, Popa, Házi, Balán, Maxin, Becskereki, Rád, Hurubán, Lung, Lukács, Szöcs, Duna, Rácz, Csetyán, Konez, Lázár, Talán, Bosztán, Antal, Zsurzs, Farázsán, Stán, Moldován, Luka, Urics, Tömös, Stremezan, Todor, Muntyán, Kovács, Szelezsan, Marginean, Román, Gyerlán, Dobrota, Morár, Duma, Hiresága, Tuisán, Puja, Beder, Petrás, Basfalucz, Boka, Fosztok, Görbe, Csortea, Vizogna, (bizonyára Vizakna-i), Kardos, Matejka, Brotoi, Alb, Avram, Aczél, Varva, Rusz, Boczán, Klecz, Belgyán, Ungur, Ponta, Rosu, Niké, Mlädin.

Kutyfalva : Kocsis, Csóka, Boér, Kulcsár, Pável, Tilinkó, Sütő.

Balázsfalva : Marosán, Vlesa, Macselár, Drágos, Gruieza, Keprár, Augusztin, Raiku, Hodos, Boitei, Rád, Mezei, Deák, Nisztor, Viciu, Ungurean, Schram, Negrucz, Ráduly, Cristea, Ordacse, Pap, Muntyán Vánesa, Oltean, Borzan, Béla, Oleszszánszky, Dodei, Ritz, Moldován, Marginean, Greku, Fleser, Agirbicsán, Spatacsán, Chirila, Csató, Petris, Elia, Szurdu, Berár, Dregán, Suciú, Sipos, Puja, Vlaic, Todor, Dávid, Pásztor, Bukur, Banka, Magda, Oniga, Béres.

Krakó : Komancies, Vläd, Faur, Pásty, Spelmecsán, Bogdán, Ujvári, Krisán, Dirlea, Szuts, Rusz, Zsomolean, János,

Jaksa, Angyél, Seikán, Popă, Săndru, Mommen, Gábor, Padureán, Dărămuș, Zsoldos, Tót, Lupu, Barb, Muntyán, Kirila, Todorics, Pintya, Sztancs, Tyupi, Styop, Adam, Zsorzán, Berbek, Miron, Truczna, Sütő, Onityól, Lupsán, Ordean, Varga, Hangan, Moldován, Rajka, Keti, Stremezán, Balika, Hajos, Looka, Kréti, Szobás, Boldoán, Zoltán, Márk, Dobok, Kápáczinosz, Nyerges, Iszpász, Madaras, Fraczila, Petrisor, Fleser, Bába, Prunár, Tüske, Nemes, Bursan, Gyógy, Rusán, Lázár, Zsidu, Pásk, Trif, Albis, Hegyes.

A román családnevek száma ezekkel még nincs kimerítve. Bajos volna a megyei összes román családneveket összeállítani.

A havasi családneveket a völgyiekkel összehasonlítva, a következő eredményekre jutunk:

1. A havasi családneveknek legnagyobb része nem fordul elő a lapályokon.

2. A havasi családnevek sokkal eredetibbek, románosabbak.

3. A havasban előforduló magyar, német családnevek egykori tulajdonosaira, biztosan ki lehet mondani, hogy kezdetben nem tartoztak sem vallásfelekezeti, sem nemzetiségileg a román-sághoz; ezek tehát tényleg beolvadt idegen elemek a románok között.

4. A lapályi községekben a románság között előforduló magyar nevek tulajdonosaira nera lehet ráfogni, hogy eredetileg magyarok lettek volna. A magyar hatás a román családnevek képzésére igen nagy volt. Különösen az egyes foglalkozásra (Kovács, Sütő, Biró, Papp, Szabó, Szöcs, Asztalos, stb.), egyes tulajdonságra (Fekete, Fehér, Sánta, Nemes stb.), vonatkozó családnevek tulajdonosai tiszta románok lehettek minden magyar nevük daczára.

Fenn a havasban a román közélet fejlettebb, általánosabb, ott tehát a román hatás minden irányban mutatkozik; a lapályokon, daczára a magyarság törpe minoritásának, a magyar közélet, kultura kifejllettsége győzedelmeskedik és hat a körül álló elemekre.

A családnevek illetőleg 1848-ig ez a hatás abban jelentkezett, hogy a magyar földesurak udvaraiban az ólet magyar

volt. Az udvarokkal érintkező jobbágyok különféle alkalmazásuknál fogva, különböző elkeresztelésben részesültek. Az udvarban való foglalkozás megadta a családneveket is, a mi utódról utódra megmarad. Ettől a hatástól a kiemelkedő román urí osztály menekülni igyekszik; új családneveket vesz fel; a nép a mult tradícióihoz itt is nagyobb hűséget mutat; megtartja az ősei által verejtékkal megszentelt családneveket, bárminő eredetűek legyenek azok.

Moldován Gergely.

A LEOPOLD CSÁSZÁR ALATT KEZDETT UNIÓRA VALÓ ERÖLTETÉSRŐL.

(Folytatás.)

*A Regium Guberniumnak az Oláh Papok dolgukban való
Resolutioja. 1699 eszt. 23. Septembris.*

1. Hogy Erdélyben, legnagyobb oláh faluban is két oláh pap, a kisebbekben pedig csak egy is elégséges a templomban való szolgálatra, szükséges azért, hogy több számuakat ne tartsanak.

2. Ne légyen szabad a Püspöknek arra alkalmatlan subiektumokat Pappá tenni, hanem a ki rendes examen által azon hivatalra alkalmasnak találtatik, csak az olyant szentelje fel, az examen pedig légyen nem csak az oláh püspök előtt, hanem a melyik Religióval uniálják magokat az oláh papok azon Religion levő becsületes Papok közül is vigyenek examenre, kiket azon valláson levő Ecclesiá vagy Püspök fog denominálni és examinálni, de ugyis a Püspök a Papok számát supra necesitatem ne szaporítsa, ne sokasítsa.

3. Erre nézve azért valaki Oláh Pappá akar lenni, mint-hogy most ő nékiek semmi valóságos jó iskolájok nincsen, tanuljon azon Religion levő oskolákban, melyet uniálja magát, külömben ne assumáltassék a Papságra.

4. Valaki pedig Ekklesiában nem szolgál, az olyan papok a szabadsággal élő személylyel, és ha magoknak olyan örökségek nincsenek, a melyeken *absque Dominorum territorium ac alcorum iniuria* lakhassanak, valamint Parochia fog vácálni a Klastromba lakjanak ne a faluban.

5. In Universum, minthogy a más valláson levő Papok is a parochiális precisse tartozott földöken kívül honi föld-

ket találnak, azokból dézsmával tartoznak a Dominus terrestrieseknek, ha azok jó akaratjukból el nem engedik nekik, úgy honi földeket vagy akármi névvel nevezendő örökségeket bírnak a parochiális házhoz valókon kívül, az olyanokról a szokott adót, és akármi onusokat subportálni tartoznak; úgy azért az oláh Papok is feljebbvaló szabadságot nem praetentálhatnak, mivel ő Felsője sem akar feljebbvaló szabadságot nékiek. Mind Dézsma, mind az egyébféle állapotokban mint az egyéb valláson levő Ekklesiá Rendeknek vagy a hazának törvénye szerint, a kiknek akár melyikével fogták magokat Unióban.

6. Mivel pedig külső világi embereknek is a verekedés nem szabados, és vagyon, kinek kinek proquantitate et qualitate delecti; poenaja, foruma, processusa a haza törvényeiben és Rendtartásiban az Ekklesiái Rendek Excessussairól is lévén, azért az hazának Törvénye, már az Oláh Pap a melyik Religioval magát uniólja, a mint és hol azon Religio levő és valami Excessus pátraló Pap ellen procedálnak, a mint megtetszik Appro. Const. Part. 1. Tit. 5. Art. 5. A kik pedig az Oláh Papok közül egyik Religioval sem uniólják magokat, hanem a régi állapotjukban maradnak a régi Processus observáltassék irántok. — Az Excommunicatiokról is megintotik az Oláh Püspök, hogy afféle Excessust ne kövessen se a Papoknak ne engedjen, hanem a melyik Religioval uniólja magát, a mint az Excommunicatióban az a Religio szokott procedálni, a szerint procedáljanak.

Mikor ezek szerint folynának, hova tovább az Oláhok inkább irtóznak vala a Catholikusoktól való Uniótól; azért igen nagy zür-zavar volt az Oláh Papok között, mert a Püspök, a ki már Fényes Archiepiscopusi Titulussal élni kezdett vala és némely Protopopák, a kik ismét Archidiaconusi kaptak vala, kívánják vala magukat a Roman Catholikusokkal uniólni, igen sokan pedig úgy akartak, hogy a reformatusokkal uniólják, némelyek pedig, hogy az eddigvalóval maradjanak, azon állapotban, a melyben voltunk együtt.

Ezt hogy megfordítanák az Uniónak forralói minden uton módon munkálkodtak, de csak úgy jártnak, mint a ki tüzet akar oltani és olajat önt rá; mert a Kolonits Kardi-

nálnak által adja a dolgot, és megmutatják azt, hogyha az Oláhokat a maguk szabadságában hagyják, azok a Reformatusokkal fogják uniót magukat, a mely a Catholicusoknak nagy kárára lenne, azért ezt az utat be kell ikeszteni mi nél hamarébb. Megírja azért a Kardinál, hogy nekik más Religióval való Unio meg nem engedtetik mert már egyszer uniót magukat (1698 oct. 1.) Midőn a Püspök némely Protopopákkal bősésküdték annak helybenhagyására vallására a mit a Római Ekklésia helybenhagy vall és hiszen, azt ők ugy eselekedték az egész Oláhság kópében, hogy itt magok eselekedetokkal mindeneket kötelezték.

Itt a szegény oláhok tűz és víz között voltanak, mert az Uniot sem akarták, a Király parancsolatjától is féltek. Azért ezt eselekszik az Oláh Püspök Secretáriusával Nagyszogi Gábor nevűvel alattomban egy Protestatiot és Contractust concipialtatnak, a melyet Sárosy Jánosnak, mint itőlő mesternek beadnak titkon, hogy expediáltassa annak rendi szerint, a minthogy espediáltatta is, minthogy kitudódván a dolog hogy Nagyszogi által ment véghez, ötöt módot keresvén beune megfogják, a tömlőczre teszik s minden héten, keményen megpálcáztatják, Sárosy János pedig, a ki akkor nemcsak Protonotarius, hanem Consillarius, Főcommissarius vala 1702. Januáriusba arestáltatik Gyulafehérvárott a Császár parancsolatjából, a Gubernium Auctoritásával Bécsbe kellett menni, onnan nehozen szabadult meg. A szegény Oláhok hogy sem testeknek, som lelkeknek az Unio dolga miatt esendeségek nincsen, az utolsó orvossághoz kezdének nyulni, hogy az országból menjenek a szomszédos Oláh Országokba, a mely lévén az Erdélyi uraknak kiknek földökön laknak igen nagy károkra, megkeressék az udvart irántok és az Unióra való kónyszerítésből minemű kára következik az országnak azt megmutatták, mellyre a Felséges Leopold Császár 1701 eszt. 12. decz. ira ilyen választ: az Erdélyi Királyi Guberniumhoz:

„Leopold Isten kegyelméből Római Császár etc. . . .

Juthat eszetekhe kétségkívül a mi kegyelmes Resolutionk, mellyet 14 aprilis 1698. küldöttünk és 26 aug. 1699. megujítottunk a mollybe álhatatosan elvégeztük, hogy a gö-

rög valláson levő Oláhoknak egész szabadságokban legyen egyik vallással az Erdélyben való 4. Recepta Religio közül magokat uniálni vagy a magok Religiojuk Statusában, a mellyben most vannak megmaradni, úgy pedig, hogy azon Privilégiókkal éljenek, a minéművel az a Vallás, a molylyel az említett Oláhok magokat uniálják él. —

Mivel pedig nagy kedvetlenséggel értjük, hogy a mi előbb említett kegyelmes Resolutionk ellen, nemcsak cselekedjenek, hanem némely támadásnak és zürzavarnak inkább, mint közönséges nyugodalomnak szeretői, azt hirdetni merészeljék, hogy a volna a mi szándékunk, hogy az említett Oláhok a Catholica vallással való Unióra kényszerítettönök. Annakokáért ez levelünk által néktek a mi Császári Királyi álhatatos akaratumkat, elménket és igyekezetünket kegyelmesen nyilvánvalóvá akarjuk tenni, hogy az említett Oláhoknak egész szabadságukban legyen magokat a 4. Recepta Religio közül valamelyikkel Erdélyben vagy a mostani szabadságukban maradni, s élhessenek azon Privilégiókkal, mellyekkel él az a vallás, a mellyel magokat uniálják, avagy a minéművel ő magok az Oláhok a mostani állapotjukban lévén élnek; úgy pedig, hogy senki, a mi nehéz megbántatásunknak büntetése alatt ne merészelje az említett Oláhokat, ebben az ő szabadságukban megháborítani, avagy legalább terhelni. — Sőt a kik ez ellen cselekesznek, azt terhelteknek jó moddal lött Justitiajokra, illendőképpen megbüntessenek és a megsértetteknek illendő szatisfactio s igazság tétessék. Mert úgy akarjuk, hogy minden a mi Királyi Diplománk szerént a maga életét a maga vallásában csendesen töltse le. Ti néktek ujonnan és valójában megparancsolván, hogy a megirt Királyi Declarátiokat az egész országban legkisebb haladék nélkül mindjárt nemesak kihirdessék sőt megtartására is ennek a mi kegyelmes Resolutionknak minden igyekezeteket és szorgalmatosságokat a mint buzgó és hiv Consiliariusokat illotti fordítsátok. A mellynek illendőképpen engedjotek is ennek felette tinéktek, a mi Császári Királyi kegyelmességünket kegyelmesen megtartjuk. Iratott a Bécs városunkba 12. decz. 1701 eszt. a mi Romai Orsz. 44. Magyar 51. Cseh királyságunknak 46 osztendéjében.

Leopold.

G. Julius Friecker Bucellein.

A Császári és Királyi Felség parancsolatjára Johannes Theodorus de Weissenberg. — Hunyadvármegyőben publicáltatott 29. Januarii 1702 eszt.

* * *

Sokat tanulhatunk ebből a Királyi Resolutioból; kitulhatjuk ebből:

1. Hogy még az Uniojuk az Oláhoknak 1701 esztendőben még nem lőtt volt; mert azt írja itt a Császár: „*Alhatatosan elvégeztük, hogy a Görög valláson való Oláhoknak egész szabadságukban legyen az Erdélyben bevett 4. Religio közül magokat uniálni, vagy a maguk vallásuk állapotjában maradni, úgy pedig, hogy azon Privilegiumokkal éljenek, a mellyekkel él az a Religio a mellyel magokat uniálják az említett Oláhok.*“ Honnan vagon hát az, hogy ma annyira emlegetik az 1698. eszt. lett Uniót, arra provokálnak a Commissiokban? mert eléggő kitetszik ebből a császári Decretumból, a melyet adott Leopold 1701. esztb., hogy az Uniót úgy megengedte egyik vallással mint a másikkal. Így magyarázza ki itt a Császár magát:

Minokokáért néktek ezáltal a mi Császári és Királyi akaratunkat, elménket és igyekezetünket kegyelmesen nyilvánvalóvá akarjuk tenni, hogy az említett Oláhoknak egész szabadságukban legyen, magukat egygyol az Erdélyben levő 4. Recepta Religio közül uniálni, vagy a magok mostani állapotjában maradni, és éljenek azokkal a Privilegiumokkal, a mellyekkel az a Religio él, a mellyel magokat uniálták. Hol vagon hát az a híros Unio, a mely volt 1698 esztb.? Oda lett az s az unio mellett nem maradt más, hanem a Püspök s némely Oláh Papok, a kiknek holmi mások felett való kis méltóság adott vala.

Méregbe mártott pennából származott irás az, a mely vagon a Nova Dacia (vagy valaki mondtaként Nova Menciában:)

„Mínthogy ószrovették volt ezt az Unioról való traktát a tartománybeli eretnekek, minden uton-módon Teofilust k akarják vetni méltóságából, hogy az olkezdett eggyességnek munkáját hamar, kezdetiben megölnék. A Status Catholikus

észrevévén a gonosz akaróknak mesterségeiket, hamar a Császártól protekcionalist nyervén alkalmatosságot szolgáltatatta, hogy Teofilus ismét Synodust gyűjthesse. — Nemszokások ez a Protestansoknak, hogy úgy cselekedjenek, de megtetszik, hogy a Császár Decretuma is nem szorította a catholicusoknak az Unio dolgát.

2. Nyilván nagyon ebből az 1701 esztendei Resolutioból, hogy voltak, a kik az 1698. és 1699. esztendei Decretumokkal visszaéltek, és a szegény Oláhokat nemcsak hívták az Unióra a Catholicusokkal, hanem ugyan kényszerítették is, mintha az volna a Császár akaratja és szándéka, ez megtetszik midőn így ír: „Mivelhogy nagy kedvetlenséggel értjük, hogy nemcsak a mi kegyelmes említett Resolutionk ellen cselekszenek, hanem némely támadásnak is, háboruságnak inkább szeretői, mint a közönséges nyugalomnak, hirdetni merészelik, hogy a volna a mi szándékunk, hogy az említett Oláhok az Unióra a Catholika vallással kényszerítették.” Kik voltak ezek? Másokat az Historiákba megírva nem találók: hanem a Nova Dacia írja, hogy első ebben a dologban volt munkás Cardinal Kolonits, második Hevenessi Gábor, Baranyai István Jesuiták.

3. Megtetszik, hogy czekek az Abussusokat a Császár Decretumival való visszaállást akarta megtiltani a Császár, midőn az Oláhok kezdetek volna immár más Országba köszülni: senki a mi nehéz megbántatásunknak büntetőse alatt nem merészelje az említett Oláhokat ebben az ő szabadságukban megháborítani avagy terhelni, mert azt akarjuk, hogy mindenik a mi Királyi diplománk szerint a maga életén a maga vallásában csendesen vihosse, végezhesse. Magok erkölcsiket s szokásukat írja hát le Nova Dacia midőn úgy ír: „Abban az időben, mellyben a Romai egyességet dolgozzák vala magoknak az Oláhok oly sok gonoszt okádott ki a Pokol a Sectariusok jóságokban az Pópák ellen, hogy sok helyeken tömlöczzel, fustélyakkal büntetteknének, hogy attól az igrözöttől elállanának. Ennek felette, hogy a tudatlanoknak hályagot vonjon szemükre és az költeményeknek nagyobb fundamentumot vessen, nem szögyenlett azt irni: „Nem régen a Sectariusok közül egy valaki a gazdagabbak közül oly

rendeletlenül uralkodik vala az Oláhokon Fogarasban, hogy minden törvény és igazság ellen, hogy maga az igazság ismeretén kívül való laikus emberecske lévén, Görög vallású Oláh Papokat nem félt rendelni tenni, és a régieket a szolgálatból kihányni. "De ki volt ez? Megkellett volna irni, mert az igazság szereti a világosságot, semmit ugy nem szégyel mint elrojteti a sötétben. Fogarasban az előtt, hogy ezt írta már régen Romano Catholikusok voltak, a kik a Főkapitányságban uralkodtak, azokat pedig ő nem tartja Sectariusoknak, de ugy vagydon dolguk azoknak, a kik nem vigyáznak arra, hogy igazságot irjanak, hanem éppen csak arra, hogy magoknak hasznot hajtsanak. így irnak egy más könyvben is melyet 1737. esztb. adtak ki Kolozsváron, hogy az Erdélyi Főrendek még az ellenkező valláson valók is egyenlő akarattal nem régen instáltak Ő Felségének, hogy a Jesuiták ellen való articulásokat törölnék ki a hazai törvényekből. Azt meg kell inkább fordítani, hogy nemcsak az ellenkező vallásu urak hanem még a Catholikusok közül is sokan egyetértvén másikkal instáltak Ő Felségének, hogy a haza törvényében való articulásokat tartsa. Ennek igazságát bizonyítja erről annyi idő alatt való veszekedés.

Az Unio dolga ilyen zenebonában lévén 1702 eszt. az 1703 eszt. bekövetkezett. Hazában való zenebona azt osztán lecsendesíti, ugy, hogy félbenhagyván senki az Olákokat arra nem erőlteté: ők is magok vallásukban megmaradtanak, hanem a Püspök és némely Protopopák a Catholikusokhoz állottak s még ezek is inkább kétfelé sántikáltak, de a község az Uniótól felette irtózott és irtózik mind a mai napig, mely ez Historiácskából is kitetszik.

(Folytatása következik.)

BUCSUM KÖZSÉGÉNEK ROMÁNSÁGA.

E község területén lévő házak kizárólag csak fából — s különösen fenyőfából — vannak építve, mindenik zsindellyel fedve. — A házaknak alig egy része van rácsolva és meszelve kívülről is, míg négy része vakolatlan maradt, úgy, hogy nagyon jól kivehető az anyag, melyből építve vannak. Külsőjük nagyon kedves — kedves benyomást gyakorolnak az emberre, mint a hegyes vidék községeinek minden háza. — A házak belső része ki van meszelve, és áll egy vagy két szobából, melyekben laknak és dolgoznak a család tagjai, és melyek közül mindig az egyikben nagyobb tisztaság és szebb butorok vannak. A gazdagabb családok háza, több szobából is állanak, pinczével és konyhával bírnak, melyben sütik és főzik az eledelt és kamrával a munkához szükséges dolgok tartására. Azonban a több szobával bíró házak száma aránylag kicsi, mert a lakosság legnagyobb része egy, vagy legtöbb két szobából álló lakással bír, s egy kamarával, melyben a házsámára legszükségesebb dolgokat tartják.

A butorzat a legtöbb házba nagyon egyszerű és legfeljebb egy asztal-, ágy-, lócza-, egy láda-, egy néhány székből, és az elkerülhetetlenül szükséges edények- és eszközökből áll, míg a jobb módúak több és drágább butorral bírnak s azoknak vásárlásakor nem csak azt nézik hogy tartósak, hanem szépek is legyenek.

A ház előtt van az udvar, mely nagyság tekintetében különbözik, lévén némely házaknál nagyobb, másoknál kisebb, s mely némely helyt sövényvel vagy palánttal van bekerítve, azonban a legtöbb csak fenyőfa csemotékkal van körül ültetve. Az udvarban vannak a gazdasági épületek, mint az istálló, a melyben a marhákat, tohenek-, ökrök-, lovak- és juhokat

tartják, aztán ólok a disznók és majorság számára; jobbmódu emberoknál találhatunk még esürt is, melyben a marhák számára az eledel tartatik. Az udvarral összeköttetésben van a kert, melyben a ház számára szükséges zöldséget vetik, mely azonban az e vidéken uralkodó hideg éghajlat miatt csak ritkán terem meg.

E községben úgy a férfiak, mint a nők ruházata gyapjuból van, melyet e vidéken elég nagy számmal lévő juhaiktól nyernek. -- A nők fonják és szövik a gyapjat, aztán a nép által ugynevezett „dubák“-hoz küldik, hol miután előggé mosódott és condentálódott, készítik belőle a különböző ruhákat, mint: ezondra, harisnyát (cioareci), mellőnyeket, pokróczokat, tarisnyákat, általvetőket és lábbeliket. — A bőrből készítik a mellrevalókat és kucsmákat, lábbelinek pedig használják a csizmát és boeskort. — A fehérneműeket mivel e vidéken a kendert és a lont nem igen művelik, rendszerint gyolesból készítik, melyet a közel fekvő város kereskedőtől szereznek be. A ruházat minden időszakban kevés kivétellel ugyan az, azon különbséggel, hogy télen a kalapok helyett kucsmát viselnek; a fehér gyapot mellényt pedig, melyet nyáron vesznek fel, télen vastagabb ezondrából készült mellénnyel cserélik föl. A fiatalok két féle mellrevalót viselnek, az egyik hátul is elől is zárt, s e felett egy elől nyitott ujj nélkülit; az öregebb emberek pedig vasárnap és ünnepnapokon egy ujjas és hosszabb mellrevalót vesznek fel. A fiatalok ruházata finomabb és drágább és testhez állóbbnak van szabva. A nők ruházata egyszerű és tiszta, és nagyobb részt házi szövethől van készítve, melyet saját kezüleg dolgoznak fel. Általában mondva úgy a férfiak mint a nők viselete oly szép és vonzó, hogy az idegenek is megcsodálják.

A mi ezen község lakóinak foglalkozását illeti, az úgy télen mint nyáron a bányák műveléséhez vezethető vissza, melyekből érczet bányásznak, azt lovon vagy szekereken az udvarban felállított mozsarakhoz viszik, hol megőrölve kiszedik belőle az aranyat, a mozsarakban megőrölt ércznek megmaradt részét pedig az ugynevezett „slik“-ot Zalatnára küldik olvasztani. Megélhetésüket továbbá szarvasmarhák tenyésztése által biztosítják, melyektől az eledelt és a ruházatukhoz szük-

sóges szövözetet szerzik meg, egyes marhákat pedig a bányájuknál lévő érc eltávolítására használják fel. Az érc elszállítására különösen nyáron történik meg, mikor az utak e érzélnak jobban megfélelnek. Ilyenkor lehet látni az érczel telt kosarakkal megterhelt, lovakkal vontatott szekereket, mely érczet aztán a mozsaraknál kiüritenek, tavasszal meg ősszel pedig mikor az esőzés gyakoribb, hallani lehet a sikotító zajt, melyet az e községen keresztül folyó patak hoszában elhelyezett ércztörő mozsarak ütése okoz.

Míg a férfiak majd egész hóten a bányákban való dologgal vannak elfoglalva, a nők gondoskodnak a házi gazdaságról, ők főznek, varrnak s a férfiak tavollétében felügyelnek a házhoz tartozó dolgok rendes menetére, kiküldik a nagyobb fiúcskákat a marhákkal a legelőre, kik alig estőre térnek ismét haza.

Férjeik csak vasárnapokon vannak odahaza, s ilyenkor rendszeren összejönnek többen s beszélgetni kezdenek a különböző bányákról, melyekben dolgoznak. Itt mondja el mindenki véleményét ezen, vagy azon bányáról, hogy hogyan kellene azt művelni s mily költséggel, mennyi költséggel járt ezen bányának művelete, melyik bányában találtatott több vagy kevesebb arany, — mert jól megjegyzendő, hogy legtöbb bánya — lehet egy, kettőnek kivételével — saját tulajdonukat képezik.

A szó szoros értelmében vett multságok nem fordulnak elő csak nagyon ritkán, különösen Husvét és Pünkösdkor és akkor öregek és fiatalok együtt mulatnak, tréfálva és jó kedvvel beszélgetve az őket érdeklő dolgokról.

Tekintve gyermekeiket, mondhatjuk, hogy teljesen ki vannak fejlődve és egészségesek, nem lévén hozzászokva rossz tulajdonságokhoz, olyannyira, hogy észrevehetni az ártatlanságot, melyben élnek. Ők 6 éves korukig a szülők felügyelete alatt állanak, ezen kortól pedig 12 éves korukig látogatják az iskolát, mikor aztán egyesek közülök, kik jobban ki vannak fejlődve, a bánya munkában segítenek szüleiknek, míg mások a marhákat őrzik. Ha többen gyűltek össze, ártatlan játékokkal mulatnak, mint a labdázás, cziglőzés stb.

A lakosok élelme általában egyszerű és többnyire egy és ugyanazon ételnemekből áll, a nélkül, hogy az ember vala-

mely változást vehetne észre, ugyannyira, hogy gyakran este ugyanazon ételt eszi, melylyel délbén táplálkozott. Rendesen reggelire kenyéret és szalonnát, vagy csak hagymával, vagy száraz kenyéret vesznek, délbén pedig majdnem mindig egy tál ételük van, mint: paszuly, bab, káposzta, pityóka és esto vacsorára gyakran ugyanazt eszik, a mit délbén; szegényebb embereknél azonban a kenyér a málé által van helyettesítve. A fennemlített ételnemekon kívül esznek még: tejet, tojást, turót, sajtot és alig vasárnap és ünepnapokon esznek hust is. Ez a bányamunka egy idő óta nagyon kevés jövedelmének tulajdonítható, ugy, hogy a férfi alig szerez annyit, mivel családját táplálhassa, és kénytelen, hogy azon kevés kenyér és zöldség mellett, mit tarisnyájába rak, egész héten át dolgozzék a bányában.

Mint különleges étel létezik e vidéken az ugynevezett «bálmos», mely sűrű szitán szitált törökbuza lisztből és juh sajt savából készül, melyek egy lábosba tétetnek és addig főzik, míg a vaj rajta ki nem üt, mikor készen van az omlított étel.

Máskülönben az emberek esendések, barátságosak és vendégszeretők és mikor összejön egyik a másikkal, a jó reggelt, jó napot, jó estét rendes üdvözlések mellett, ezen szavakkal is szokták egymást köszönteni: adjon Isten minden jót, Isten segítsen, jó szerencsét, jó egészséget, minden jót, jó életet, mikor pedig a bányába mennek, azt mondják: „Találj aranyat“ stb.

A nép házi szokásait illetve mondhatjuk, hogy inkább vallási és erkölcsi jellegűek, a mennyiben teszik a jót és megvetik a rosszat. Saját házában esend és Istentől való félelem uralkodik. Reggel a családfő miután felkelt, előbb egy imát küld az Istenhez, aztán kiossza azon dolgokat, miket a többi családtagok kell olvégezzenek és ő ha hozzá fogott a munkához, forró imádságban kéri a Mindenhatót, hogy áldását árássa fáradságaira. Délbén, midőn a test kényszeríti, hogy a munka által kimerített erőjét megújítsa, akkor a háziak körül ülnek az asztalt és mindnyájan elmondanak egy imát, aztán esznek. Este a nap fáradsalmaitól kimerülve, miután mindenik kivette részét az elkészített vacsorából, beszélgetni kezdenek

a nap különböző dolgairól és azokról, miket majd más nap kell tegyenek, aztán hálát adva Istennek, elmondják a szokott imádságokat és nyugalomra térnek. Sok házban vannak még imakönyvek is, melyekből olvasnak reggel és este, vasárnap és ünnepnapokon; sőt éppen maguk az anyák kényszerítik nagyobb gyermekeiket, hogy elmondjanak utánuk egyes imákat. Általában mondva a vallásos érzés nagyon ki van fejlődve a nép alsóbb osztályában, annyira, hogy bárhol is legyen, előbb az Istenre gondol.

*

Gál J.

AZ URALKODÁS KEZDETÉN.

(Oracio)¹

Nagyságos ur!	Legyen mindeniknek része.
Ne neheztelj, meghajlunk	De, melynek ura vagy, a népet,
	térdig, Ha meg is bosszantana téged,
De hallgass ki minket végig.	Nagyságos ur, ne bántsd!
Elmondunk sokról, sokat,	Ha rongyosan is menne
Apróságokat,	hozzád,
De mind-tetszetős dolgokat,	Adj neki rögtön audenciát!
Hogy figyeljen ki-ki szívesen.	Mert a népbolond, hevültében
Isten téged száz évig éltesse!	Sok bajt okozhat át egy éven,
A sok ellenséged,	S az ország is olyan makranc-
Hajtson neked térdet;	ezos
Hogy a törököt	Egy hónapban is bajt okoz,
Összetörd;	Sőt ha szerit tehoti,
A sok tatárt	Még egy hét alatt is megteszi.
Karóba hányd,	S ha nem vigyáznál.
A lengyel s kozákot halomba,	Még egy nap alatt is sokat
Küld a pokolba!	hallanál;
A német s magyart,	S mord mondani:
Hogy küld ugyanoda!	„No állj utomba!“
És így tovább, ne is vegyék	Hogy trónt veszits, elég egy
észre,	óra!

¹ Ez érdekes «oratio» Hajdeu „Rezvan Voda“ című drámájából való; a nép ajkáról van véve; különösen Besarábiában most is beszélik. Hajdeu szerint ez az oratio Mihály Vajda idejéből való. — A románoknál az oratiók feles számában divnak; a házassági oratiók (Terentius szerint rogo uxorem.) felette szépek.
M. G.